

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Findes i Historiske Meddelelser om
København 3. R. I s. 200-15. 1934-35

KJØBENHAVNS GARNISONSJOURNALER.

Af K. C. ROCKSTROH.

I Hærens Arkiv i Krigsministeriet opbevares de saakaldte »Copen Hagenisch guarnisons Journal«-er for Aarene 1663—69 og 1671, der enkelte Gange har været nævnt i den trykte Litteratur¹⁾. Om Garnisonens Forhold oplyser de udførligt om Vagtholdet ved Adgangene til Staden samt om Fæstningsbyggeriet i disse Aar og om Begivenheder, der har haft Betydning for Dele af Garnisonen eller enkelte Militærpersoner; men yderligere har de jævnlig korte Optegnelser om Forhold og Begivenheder af almindelig Interesse. Af særlig Interesse er deres Oplysninger om ind- og udrejsende Personer, Indlændinge som Udlændinge, i de nævnte Aar, og de kan derved blive en Kilde af ikke ringe Betydning for Personalhistorien og til Oplysning ved Undersøgelser af statistisk Natur i Henseende til Handel, Skibsfart, Haandværkerforhold og andre Sider af Tidens Forhold.

Det lille Tidsrum, Oplysningerne gælder, var jo særlig betydningsfuldt. Det var de første Aar efter Afslutningen af den langvarige Krig, Hovedstadens Belejring, Tabet af Østdanmark, Enevældens Indførelse o. s. v., og Journalernes nøgterne, rent saglige Oplysninger, særlig de om »Fremmedtrafikken«, gør dem til ret interessante Dokumenter om Livet i Hovedstaden for mere end et kvart

¹⁾ Bl. a. i Hist. Medd. om Kbh., 2. Rk. I, S. 133 f.; se ogsaa senere.

Aartusinde siden. De er formentlig uden Sidestykke — Skade, at de ikke er blevet fortsat og kun synes at have været ført i de Aar, da den dygtige og samvittighedsfulde Generalmajor Friedrich v. Ahlefeldt var Kommandant i Staden.

Oplysningerne om de rejsende er baseret paa de fra Vagterne ved Portene m. m. daglig indsendte Portsedler til Kommandantens Kontor, hvor de indførtes i de (paa Tysk) sirligt skrevne og oprindelig pragtfuldt indbundne Journaler, der har ca. 1000—1500 Sider. Det bør strax bemærkes, at kun i ganske sjældne Tilfælde oplyses der om Kvinders Rejser. Ganske vist rejste Kvinderne ikke meget i hin Tid; men selvfølgelig har Kvinder i stort Antal passeret gennem Portene i disse Aar — alene eller i Følge med Mænd. Men ejheller er der gjort Optegnelser om samtlige passerende Mænd; thi dels er Oplysningerne om almindelige Arbejdere og det jævne Tjenestetyende forholdsvis faa, dels udtales det af og til udtrykkeligt, at der den og den Dag ikke er passeret Personer af »Condition«, og ikke sjælden noteres der summarisk kun, at der ved den eller den Port er ud- eller indpasseret et nævnt Antal Haandværkssvende eller Studenter¹⁾ eller, men sjældnere, et Antal Købmænd fra en eller anden By. Det maa antages, at mange Studenter ligesom Haandværksburscherne har vandret paa deres Fod i Udlandet.

Hovedmassen af de bogførte rejsende er derfor Standspersoner, Embedsmænd, lærde, Købmænd, Haandværkere, Soldater og Skippere. Det viser sig endvidere, at i langt de fleste Tilfælde er kun (og navnlig) Indrejse eller kun Udrejse opnoteret; ikke baade det ene og det andet, skønt dog som almindelig Regel det ene maa have ført det andet med sig.

¹⁾ F. Ex. fra Toldbodvagten, at Skipper Ulrich Krumhorn fra Stralsund er udpasseret med »lutter Passionirs, nemlig Haandværksburscher og Studenter« (1664, S. 392).

Meget talrige er endvidere Danske og Udlændinge af Adel, Embeds- og »Bestillingsmænd«, Officerer, Underofficerer og menige Soldater — danske som udenlandske.

Bønder o. l. tæller kun c. 1500, og de fleste af disse hørte hjemme i de afstaaede Landsdele paa den anden Side Sundet.

I det fuldstændige Sæt er de borgerlige, som nævnt, mest muligt ordnet efter Erhverv, Haandværkerne efter Fag, Embeds- og Bestillingsmænd efter Arten. Af de egentlige borgerlige med angivet Erhverv, Danske som Udlændinge, er langt den største Del betegnet som »Købmand« eller »Købsvend«. Blandt Haandværkerne er Bagere, Barberer, Skrædere og Smede særlig talrige. Af Barbererne er der optegnet 330, hvoraf 43 Procent kom fra eller rejste til Tyskland, navnlig Lübeck; 97 kom fra eller rejste til Sverige, og 51, der angives at komme fra eller rejse til Helsingør, kan antages at komme fra eller rejse til Sverige, saa at Procenttallet af rejsende til eller fra Sverige ogsaa bliver c. 43. Af de øvrige Barberer rejste de fleste til eller fra andre Byer i Danmark, nogle faa direkte til eller fra Norge. Langt Størstedelen af Barbererne har tyske Navne. Af Bagersvende er opnoteret 180, hvoraf c. 50 er Kukkenbagere, Postejbagere, men navnlig Sukkerbagere — de øvrige almindelige Bagersvende eller -knægte. Et meget stort Antal Bagere rejste til eller kom fra Sverige, ikke helt faa til Amsterdam, nogle faa kom fra Frankrig. Ikke faa af dem har danske Navne. Tilsvarende Oplysninger findes om andre Haandværkssvende.

Af et stort Antal i Flæng udtagne udenlandske Købmænd er godt 40 Procent fra de afstaaede »Sundprovinser«, omtrent 50 Procent Tyske, navnlig fra Hamburg, Lübeck og andre Stæder ved Østersøen; de øvrige mest Hollændere, nogle Englændere, ganske faa Franskmænd. En Del Handelsfolk er betegnet som »Kræmmere«, mest

uden nærmere Angivelse. En ret talrig Gruppe er Oxekøbere og Oxedrivere, der næsten alle hørte hjemme i Bremen eller Egnene deromkring. Deres Opkøb foretog de i Skaane. Af Smaagrupper kan nævnes Bogtrykkere, Boghandlere, Fuglehandlere, Humleførere, Kedelførere.

To meget talrige Grupper er de indenlandske og de udenlandske borgerlige uden Angivelse af den egentlige Livsstilling, blot betegnet som f. Ex. »Borger her« (i Kbh.), »Borger i Helsingør«, »Borger i Hamburg« o. s. v. Hovedmassen af dem har dog sikkert været Forretningsfolk, en Del vel ogsaa Haandværksmestre.

Som foran nævnt var Antallet af ind- og udpasserende Skippere meget betydeligt. Af et stort Antal i Flæng udtagne ses, at af Ladningerne kom godt 40 Procent fra det egentlige daværende Danmark, godt 20 Procent fra de nordtyske Søstæder, 12 Procent fra svenske Havne, 8 Procent fra Hertugdømmerne, 6 Procent fra norske, 4 Procent fra engelske Havne. De faa øvrige var hollandske, franske o. s. v. Et meget stort Antal af de danske Fartøjer, navnlig hjemmehørende i Ebeltoft, Mariager, Fjellerup og deromkring, havde bragt Brænde og Tømmer til Staden, andre havde ført Korn fra de sydlige Øer. Af de nordtyske Fartøjer hørte de fleste hjemme i Lübeck, Rostock, Stettin, Danzig og Königsberg.

Skønt Kommandantskabet i Tilfælde af mangelfuld Kontrol lagde Skylden paa den Officer, der havde kommanderet Vagten¹⁾, er Opnoteringerne antagelig ofte sket ved Underofficererne, og skønt det maa anses for

¹⁾ Exempler: Den 26. August 1664 blev Løjtnant Herman Wolmar sat i Arrest af Major la Hay, fordi W. ikke havde paaført Postsedlen, at Generalmajor Ejler Holck var passeret ind. Den 27. Maj 1668 kom Greve, Generalmajor Königsmarck fra Stift Bremen [hvor K. var Guvernør] til Amager Port med nogle andre svenske Officerer i otte Vogne og vilde passere igennem til Sverige. Den vagthavende Officer, Fændrik Kardorf, bemærkede det ikke og inkvirerede ikke om, hvorfra de kom, hvorfor han blev arresteret.

givet, at Passanterne altid har maattet forevise Pas, er mange Navne blevet stærkt forvansket. Særlig tydeligt viser dette sig, hvor en Mand i Løbet af de otte Aar flere Gange har passeret Kontrollen, idet Navnet hver Gang kan være stavet paa forskellig Maade. Som oftest er vel Personernes Hjemsted anført, men i mange Tilfælde er der dog kun nævnt, at Manden kommer fra denne eller hin By og rejser dør og dør hen. Slutninger m. H. t. Nationaliteten efter Mandens Navn alene er usikre, da der i Kjøbenhavn fandtes forholdsvis mange af udenlandsk Afstamning, og der særlig i de nordtyske og nederlandske Handelsstæder levede mange af dansk Afstamning. Den i det fuldstændige Sæt foretagne Sondring mellem Danske og Udlændinge beror i mange Tilfælde paa et Skøn.

En Oplysning af betydelig Interesse vilde det være, om det kunde afgøres, hvor længe en indpasseret fremmed Forretningsmand, Haandværker eller lignende har opholdt sig i Kjøbenhavn, eller hvor længe en i Staden hjemmehørende udrejsende har været ude. I en Del Tilfælde kan dette ogsaa oplyses, men i mange andre ikke — antagelig af den Grund, at Vagterne ikke har taget det saa nøje med at opnotere, naar en Udlænding forlod Staden eller en dør hjemmehørende vendte hjem fra Rejse, men har indskrænket sig til at se paa Passet. Man kan dog nok drage nogenlunde almindelige Slutninger ud fra de jævnlige forekommende Tilfælde, hvor f. Ex. en Købmand drager ud alene til en By i Udlandet eller i Følge med en eller flere Kolleger eller ledsaget af en af sine Købsvende eller en Søn for efter kortere eller længere Tid at vende tilbage.

De travleste Rejsetider var Foraar og Efteraar. Naar Vandene var aabne, Vejene fremkommelige og den værste Kulde af Luften, begav Købmændene eller deres Svende sig skarevis ud paa den aarlige Forretningsrejse til Indland eller Udland og vendte ofte først hen paa Sommeren

eller Efteraaret tilbage til Hjemmet. Naar Rejsen gjaldt Danzig, Königsberg eller endnu fjærnere Søstæder, slog Folk sig jævnlig sammen nogle Stykker og blev da ofte ude til om Efteraaret. Noget lignende gjaldt med Haandværkssvendene, hvis Strøm hyppigst gik fra Kjøbenhavn over Søen til de nordtyske Kyststæder eller fra disse til Kjøbenhavn, i mindre eller større Antal sammenstuede paa et Handelsfartøj for derefter eventuelt at fortsætte Rejsen til Fods. Sommeren igennem var der en nogenlunde jævn, ikke særlig stærk Strøm af ud- og indrejsende, men i November—Februar rejste kun faa, og navnlig omkring Jul og Nytaar kunde der være Dage, da der kun passerede ganske enkelte eller endog slet ingen. Ogsaa i strænge Vintre kunde det ske, at der flere Dage i Træk ikke optegnedes en eneste rejsende. Men paa Dage, da Sundet var helt tillagt, og Isen kunde bære, benyttedes denne livligt af Befolkningen paa begge Sider. Det er paafaldende, at der Aaret 1671 igennem er opnoteret et usædvanlig lille Antal rejsende, uden at nogen Grund hertil kan angives.

Det forlangtes opgivet — i hvert Fald af Udlændinge — hvor de rejsende vilde søge Logi, og dette er ofte opnoteret¹⁾. De almindeligt kendte Gæstgiversteder, navnlig Store Lækkerbiskens og Carl van Manderns Bolig, nævnes hyppigt som de Steder, hvortil de fornemmere eller fornemste rejsende søgte. Ogsaa de franske og engelske Sukkerbagere modtog fornemme Gæster, navnlig af deres Landsmænd. Eksklusive var de fornemme Gæstgiversteder ikke, thi ikke sjældent ser man, at meget jævne Folk,

¹⁾ Ex.: En fra Polen kommende Oberstløjtnant v. Brodde vilde ikke opgive sit Navn m. m., hvorfor Kommandanten sendte en Kaptajn ud for at opsøge ham. Det viste sig, at han havde Ærinde hos Kongen. Fændrik Wettberg faar gennem Ahlefeldts Adjudant en alvorlig Røffel, fordi han ikke havde erkyndiget sig om Logiment for to fornemme svenske Officerer.

endog Haandværkssvende, søgte dertil. Særlig fornemme rejsende fik paa Kommandantens, Ahlefeldts, Ordre en eller to Skildvagter »for deres Dør«. De talrige rejsende af den fornemme danske Adel boede almindeligt i deres egne Huse, men det synes, at enkelte adelige hyppigt tog deres Standsfæller ind som Gæster — vel mod Betaling. De mest velstaaende blandt de adelige, der havde rigelig Plads, husede hyppigt tilrejsende Standsfæller som egentlige Gæster. De store Godsejere fra Skaane, navnlig af Slægterne Krabbe, Gyldenstjerne og Rosenkrantz, havde vedblivende Huse i Kjøbenhavn og opholdt sig ofte for lange Tider dèr, og høs dem husedes almindeligt de af deres Forpagtere, Fogder, Skytter og Brevbærere, der havde Ærinde hos dem. Det samme var i høj Grad Tilfældet med den paa flere Omraader — ogsaa som Forretningsmand — virksomme og livlige Kommandant paa Kronborg Baron (Friherre) Ejler Holck. Hans Frue boede stadig i Kjøbenhavn, og Holck gjorde hyppige Afstikkere hertil, ligesom han mindst en Gang om Ugen sendte en af sine Officerer, Underofficerer eller menige med Breve eller andre Budskaber til Hjemmet, og disse Budbringere havde som Regel Logi i hans Hus. Men Størsteparten af de almindelige rejsende boede i Privatlogi hos Slægt, Venner, Forretningsforbindelser o. s. v. — Haandværkssvendene opholdt sig vel i deres særlige Logihuse. Til Kontrol med de rejsende skulde Gæstgiverstederne og Logiværterne daglig indlevere Sedler over Gæsterne, hvad der vel nok i Almindelighed blev overholdt af de først nævnte og de egentlige Logihuse. Den samme Forpligtelse havde ogsaa de almindelige Borgere, hos hvem Gæster tog ind, men af gentagne skarpe Paabud herom ses, at dette ikke blev efterkommet mere end en kort Tid efter, at Paabudet var blevet opfrisket. De indrejsende fremmede skulde opgive, hvor længe de agtede at for-

blive i Staden, men nogen Kontrol hermed fra Kommandantskabets Side synes ikke at være gennemført.

Nogle faa Aar i Forvejen var det blevet tilladt portugisiske Jøder — og kun saadanne — at komme til Danmark, og der er kun forefundet to Tilfælde, der kan være Undtagelser herfra. En Dag i Juli 1666 indfandt sig selveste den gamle Rigsmarskalk v. Körbitz og Præsident Bülche hos Kommandanten og meddelte, at der i Staden opholdt sig tre Jøder fra Hamburg, for hvilke Majestæten, Frederik III, interesserede sig meget. De tre Mænd blev derfor samme Nat i al Hemmelighed, men »med al Høflighed« anholdt og ført ud i Kastellet. Et Par Dage efter kom der fra Hamburg et Brev til en af dem, hvilket strax blev leveret til Statholder Gabel, og den følgende Dag kom der et paa Hebraisk skrevet Brev til en af de andre, hvilket ogsaa blev leveret til Gabel. Efter omtrent en Maanedes Forløb blev de tre Mænd endelig sat paa fri Fod, men henvistes til »Raadstuen« (paa Slottet), formentlig til Afhøring ved de høje Herrer der. Hvad der i øvrigt er sket med dem, kan ikke oplyses, lige saa lidt som deres Navne, men de har formentlig faaet Lov at slippe bort. Der herskede netop i de samme Dage stærk Spænding i Staden, da man stod overfor Muligheden af Krig med England.

Om de kongelige Personers Passage ud og ind fra Staden til kortere eller længere Rejser gives der altid nøje Oplysning, selv om det kun drejede sig om en lille Tur en Dag eller to til Frederiksborg, Kronborg, Ibstrup (Jægersborg) eller Ny Amager (Frederiksberg, Prinsessernes Have) o. s. v., hvor vedkommende enten var ledsaget af »hele Hofstaten« eller kun enkelte af denne, hvis Navn meddeles. Det er paafaldende, at selv paa Frederiksborg Slot i Sommertiden varede Opholdet sjældent mere end et Par Dage, saa at de kongelige har nøjedes med »Landophold« paa Rosenborg. Om fremmede fyrstelige Personers

ret hyppige Besøg ved Hoffet i Kjøbenhavn meddeles der ogsaa nøje Oplysning. »Hans fyrstelige Durchlaughtighed¹⁾ af Gottorp«, Svoger til den da afdøde Karl Gustav af Sverige og nær forbunden med dette Land, med Gemalinde ses kun en eneste Gang at have aflagt et kort Besøg i Kjøbenhavn. Naar Kongen drog paa Jagt, fulgte kun et Par Herrer af Jagtetaten med, og de Gange, Herskaberne kun tog en eller et Par af Hofstatens Herrer med, valgtes snart den ene, snart den anden, saa at det ikke synes, at nogen blev særlig foretrukket. Dronning Sophie Amalie tog jævnlig sammen med Prinsesserne og et lille Følge ud til Ny Amager.

I Sammenligning med paa Christian IV's Tid var Hoffolkernes Antal blevet forøget meget stærkt under Frederik III og Sophie Amalie. Foruden at der nævnes 24 Kammerherrer, havde saavel Kongen som Dronningen hver sin Overkammerherre. Der var desuden Overhofmarskalk, Overceremonimester, Overstaldmester, Over-skænk, Overjægermester, Overhofmester, Overkøgemester foruden Kammerjunkere, Hofjunkere, Ridejunker, Pager m. m.

Om Adelen, særlig Højadelens, Ophold i Hovedstaden er der talrige Oplysninger. Ligesaa om de talrige »Betjente« i Højadelens Husstand. Der kunde være Hofmester (Lærer for Børnene), Sekretær, Haandskriver, en eller flere Trompetere, Kammertjener, Rideknægt, Staldkarle, Skytte, Kok, Taffeldækker foruden et Antal almindelige »Tjenere«. Hertil vil yderligere komme et Antal kvindeligt Tyende af forskellige Arter, som dog aldrig nævnes. Enkelte særlig fornemme havde yderligere Hofjunker og Falkonerer. De fremmede Gesandter eller Ambassadører ledsagedes almindeligt af et talrigt Følge — saaledes i December 1671 den hollandske Ambassadør af 40 »Betjente«.

¹⁾ Christian Albrecht (1641—94). Han var gift med en Datter af Kong Frederik III.

Den livlige Forbindelse, der opretholdtes mellem Kjøbenhavn og de afstaaede Sundprovinser af Forretningsfolk, Haandværkere og, ikke mindst, af Adelen, er af betydelig Interesse¹⁾ og synes at vise, at den politiske Adskillelse ikke var fulgt af en økonomisk og social. Men ogsaa de talrige svenske Militærpersoner og adelige i de afstaaede Landsdele havde livlig Forbindelse med Hovedstaden paa den anden Side.

Et andet Forhold af Interesse at iagttage er det meget store Antal militære af alle Klasser, der nu, efter en Krigsperiode paa omtrent 40 Aar, omfattende store Dele af Evropa, vandrer om fra Land til Land for at undersøge Mulighederne for fortsat Beskæftigelse i Haandværket og tilbyde deres Tjeneste. I Danmark-Norge var dog Mulighederne for Tiden kun ringe, da man her mere bestræbte sig for at komme af med de mange under Krigen 1657—60 antagne end for at antage nye. Da Christian V begyndte Forberedelserne til Forsøg paa ved en ny Krig at vinde de tabte Landsdele tilbage, aabnedes der atter gunstige Udsigter for de gamle Krigsmænd til Beskæftigelse, hvad ogsaa Journalen af 1671 viser.

De rejsende Kunstnere var navnlig »Musikanter«, særlig Trompetere²⁾ og Organister og Komedianter«; af »Konterfejere« var der ogsaa mange, af Billedhuggere og Biltsnidere ikke helt faa. Kong Frederik og Dronningen havde hver et lille Trompeterkorps. De kjøbenhavnske Trompetere gav jævnlig Koncerter i de større Byer paa den anden Side Sundet. Til Kunstnere er ogsaa henregnet Dansemestre, Linedansere, Kunstberidere m. fl.

1) Dette er tidligere paapeget af Professor K. Fabricius i »Skaanes Overgang fra Danmark til Sverige«, Bd. I og II. 1906 — med Henvi-
ning til de her omhandlede militære Journaler.

2) Trompeterne var de fornemste af alle Tonekunstnere — se Viggo
Holms Afhandling i Fra Arkiv og Museum V, S. 185 ff.

ET UDVALG AF OPTEGNELSERNE
I KJØBENHAVNS GARNISONS JOURNAL 1663.

Ved K. C. ROCKSTROH.

Journalerne er ført paa Tysk. Som Exempler er først et Par Optegnelser meddelt efter Originalen; de øvrige i Oversættelse og forkortet.

Den 17. Januarj seint Ihr Hochfürstl. Durchl. Hertzog Johan Friedrich zu Braunschweig und Lüneburgk¹⁾ zu Trakøe auf Amack nacher Lübeck zu Segell gangen; die Gott begleite!

Den 19. Januarj ist der Frantzöische Ambassadeur Monsr Terlon²⁾ nacher Hamburg verreiset; nachdehm er etzliche Tage sich allhier enthalten und aus Schweden kommen.

Den 3. Febr.: NB. In selbiger Nacht Major Robert³⁾ im Weinhaus von Obristl.^t Lützens & Compagn. affrontirt, auch beschädiget worden, worüber der Obristl.^t u. Ritmeister Cantzler in arrest gerahten bis zu weiter Ordre.

14. Februar. »Mit dem Spiel umbgeschlagen« en Advarsel [til Garnisonen], da nogle Bønder er blevet overfaldet paa Gaderne og frarøvet deres Ejendele. Det vil blive strængt straffet. Da der endvidere forefalder mange Insolentier mellem Borgere og Soldater og paafølgende Haandgribeligheder, paalægges det Soldaterne, hvis de fornærmes af Borgerne, ikke at forgribe sig paa disse,

¹⁾ Han var Nevø af Dronning Sophie Amalie.

²⁾ T. var i en Aarrække baade før og efter Ambassadør i Sverige og har haft megen Betydning for Forholdet mellem Danmark og Sverige.

³⁾ Robert Colnet, Kongens »Glaspuster«, Officer i Artilleriet og stor Byggespekulant i Kjøbenhavn. Om ham se nærmere i Dansk biogr. Leksikon, 1. Udg. IV, 1890, S. 72. Det er den Lützens, som, sammen med hans Hustru, omtales med saa megen Taknemmelighed af Leonore Christine i Danske Saml. 2. Rk., I, 1871—72, S. 192—93.

men tjenstlig at melde det. Det skal bekendtgøres offentlig ved Trommeslag, oplæses og saaledes publiceres for alle.

28. April Kl. 2 om Natten opstod en stor Brand ved Børsen, mellem Feltherrens [Hans Schacks] og Hr. Rentemester Gabels Huse, og Hr. Dr. »Bulichii«¹⁾ Hus er fuldstændig nedbrændt. Der blev overalt ringet med Klokkerne, Alarmtrommerne gik gennem Gaderne, og hele Garnisonen kom under Vaaben og ilede til Alarmpladserne. Samme Dag fik to Købmænd, der havde Krudt liggende til Salg »under Børsen«, Ordre til ufortøvet at lade dette føre bort under Stadmajorens [Steen Andersen (Billes)] Tilsyn.

Den 20. Maj sprængte man Runde Kirkes Taarn med Krudt²⁾.

6. Juli. Kongen har befalet, at Generalfiskalen³⁾ og Borgfogden paa Slottet under skarp Bevogtning af en Ryttervagt skal bringes til Korsør; skulde nogen af dem echappere, skal den kommanderende Kvartermester bøde med sit Hoved. Samme Dag sendes et stærkt Rytterkommando til Frederiksborg for at hindre »al Uorden«.

12. Juli er Peter Perting⁴⁾ med sin Kone af et Rytterkommando bragt til Korsør og dærfra til Nyborg og videre til Odense for at afleveres til General d'Ahlefeldt⁵⁾ — paa lignende Maade som under 6. Juli nævnt.

16. August vendte Kronprins Christian hjem fra sin

¹⁾ Det er den senere Præsident i Kjøbenhavn Peder Bülche (1605—71). De nævnte Huse laa »Bag Børsen«. Se Dansk biogr. L. 2. Udg. IV, 1934, S. 384.

²⁾ Hvor nu Sølvgades Kaserne m. m. ligger. Stenene blev overladt til Prins Georg (Jørgen) m. fl.

³⁾ Søren Kornerup; se Dansk biogr. L. 1. Udg. IX, 1895, S. 374. Om Grunden se under Peder Børtning og senere under 24. Nov. s. A.

⁴⁾ Den bekendte Peder Børtning, Kay Lykkes Fjende og Angiver. Det drejede sig om et Justitsmord. Se Dansk biogr. L. 2. Udg., 1934, S. 469.

⁵⁾ Generallojtnant Hans Ahlefeldt.

Rejse til Frankrig, Italien o. s. v. sammen med et stort Følge og under store Festligheder.

31. August anmodede Kommandanten Kongen om, at da de fremmede »Herskaber«¹⁾ nu kan ventes, ønskes Paabudet til Borgerskabet om Indsendelse af nøjagtige Oplysninger om ankommende fremmede indskærpet. Endvidere ønskes indsendt Liste over de i Staden værende »reformerede« Officerer²⁾. Det var iøvrigt ønskeligt, at man slap af med disse »reformerede Officerer og andre Vagabonder«. Forbudet mod Skydning ud fra Husene bør indskræmpes, og det er ønskeligt, at et Kompagni af Borgerskabet deltager i Vagttjenesten.

18. og 30.³⁾ September udførligt om Sachsernes Indtog i Staden. Det var i Forvejen strængelig forbudt Garnisonen at drikke sig fuld (»vollaufen«), saa længe de fremmede Herskaber var i Staden. Hvis Patrouillerne under Besøget traf paa berusede »Fremmede« [af Sachsenne], skulde disse behandles høfligt og bringes til deres Logi; men hvis det ikke lod sig gøre med Venlighed og Høflighed, »können sie [Patrouillerne] sich Soldaten Manner gebrauchen«. Ved Indtoget red Kronprinsen og »Premier-Ministeren« Grev Christian Rantzau, ledsaget af et Antal »Rigsraader« og andre fornemme Herrer, Gæsterne i Møde. Hele Garnisonen var opbudt og dannede Spalier fra Vesterport til Slottet. Strax indenfor Porten var de 10 Fähnlein Borgere opstillet; samtlige deres Officerer var udmunderet paa det herligste, »og hvad der var særlig bemærkelsesværdigt: hver Kaptajn saavel som Stadsobersten havde en gylden Kæde om Halsen med Hans Majestæts Billede, som Hs. Kgl. Maj. i Forvejen

1) Kurfyrstinden og Kurprinsen af Sachsen; se under 18. Sept. og senere.

2) Reformeret: Ikke ved nogen Afdeling; maaske paa halv Sold eller helt afskediget.

3) Først den 30. Sept. har Guvernementssekretæren faaet Tid til at indføre Notater om Festlighederne.

allerhøjest havde skænket dem til Erindring om deres i Belejringstiden udviste tro Tjeneste og Tapperhed«.

8. Oktober har Kronprinsen med Kurprinsen været ombord paa Flaaden »und sich lustig gemacht«.

11. Oktober om Aftenen Kl. 6 har Forlovelsen mellem den kongelige Prinsesse¹⁾ og Kurprinsen »seinen Fortgang gehabt« under store Festligheder.

13. Oktober gav Bønderne paa Amager en Opvisning paa Slottet, »red efter Tønden og Gaasen« og dansede »paa deres Maner«.

14. Oktober spiste Oberstl. Georg Møller ved de sjællandske Landfolk til Aften hos Fr. Ahlefeldt, Kommandanten. Efter Maaltidet kom Major Vogt ved den bekendte Oberst Ruses Regiment ind og vexlede nogle Ord med Møller, hvilke Vogt fandt fornærmelige for Ruse. Han gik øjeblikkelig til denne og rapporterede, hvorpaa Ruse ufortøvet bevæbnede sig, ilede til Ahlefeldts Bolig og lod Møller opfordre til at komme udenfor og staa til Regnskab. Møller kom, og de to Officerer gik løs paa hinanden med blottede Kaarder, indtil Ahlefeldt fik dem skilt fra hinanden. Dagen efter, da de »Fremmede« [Sachserne] var rejst, lod Kongen de to Officerer arrestere²⁾.

15. Oktober rejste »de fremmede Herskaber«. Atter stor Fest.

20. Oktober »uhørt« vældig Storm, Lynild og Regn. Krigsskibet »Nældebladet«, der laa paa Reden, drev til søs. Store Oversvømmelser i Staden.

7. November. Hertug Johann Friderich af Braunschweig-Lüneburg atter paa Besøg.

¹⁾ Kongeparrets ældste Datter Anna Sophie, f. 1647 ligesom Kurprinsen; se Fra Arkiv og Museum V, S. 551 ff. Hun blev Moder til August den stærke.

²⁾ Baade Ruse og Møller var meget stridbare. Om dem se Dansk biogr. L. 1. Udg. Bd. XIV, 1900, S. 464, Bd. XII, 1898, S. 56. Ruse og Ahlefeldt var Uvenner fra tidligere Tid.

8. November om Aftenen mellem 6 og 7 døde »Premier-Minister« Christian Rantzau¹⁾ efter 54 Dages Sygeleje.

24. November afsendes et Rytterkommando for at afhente tre Fanger, hvoriblandt Generalfiskalen²⁾. De skal behandles med Høflighed, men nøje bevogtes.

26. November de tre Fanger ankom. Fiskalen indlogeredes i sit Hus under Bevogtning, de to andre indsattes i Blaa Taarn hos Slotsfogden.

7. December atter vældig Storm. Flere Skibe paa Re-den led Skibbrud.

10. December om det storslaaede Ceremoniel, da Grev Chr. Rantzaus Lig blev ført ud fra Staden.

¹⁾ Rigsgreve, Overstatholder. Han er særlig kendt fra Processerne mod Ægteparret Ulfeldt. Da han deltog i Festlighederne den 18. Sept., kan han formentlig kun have været syg 51 Dage.

²⁾ Se under 6. Juli s. A.
